



SANDRA BERNOTAITĖ. BŪTINYBĖ TAPATINTIS (3)



Pirmaisiais gyvenimo svetur metais, kai itin aktualus rodėsi tautinės tapatybės klausimas, man į rankas pakliuvo Antano Maceinos knygelė „[Asmuo ir istorija](#)“, iš kurios įsirėžė mintis, kad *įmanoma palikti savo tėvynės erdvę, tačiau neįmanoma palikti tėvynės istorijos ir pereiti į svetimą istoriją*. Kad ir kaip kaitaliotum,

skolintumeisi ar žaistum su savo kultūrine tapatybe, istorinė tapatybė lieka nepajudinama kaip duotybė. Savo istoriją verta pažinti, gali didžiuotis ja, tačiau nereikia jaudintis, kad prarasi. Kilmė yra tarsi medžio šaknys, maitinančios šakas, ant kurių auga tavo gyvenimo vaisiai. Atrodytų, ta pati istorija, vienos ir tos pačios šaknys, turėtų vienyti žmones, sudarančius vieną tautą, tapti tautinės tapatybės pagrindu.



Jonas B. ir Vėliava. 2015. Nomedos Repšytės nuotrauka.

Neseniai teko išgirsti dvi netiesiogiai susijusias istorijas. Štai dvi lietuvės, gimusios praėjus maždaug dešimtmečiui po Antrojo pasaulinio karo, tik viena augo sovietinėje Lietuvoje, o kita – Australijoje, išseivių lietuvių šeimoje. Viena ugde sovietinis švietimas, kita buvo auklėjama griežta tautiškumo dvasia. Keletą metų prieš nepriklausomybės atgavimą sovietų pilietė atsidūrė Australijoje: atvykusi pasisvečiuoti pas gimines, nebenorėjo grįžti už geležinės uždangos. Australijos lietuvė, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, nustojo kalbėti lietuviškai.

Tą dieną, kai buvo paskelbta nepriklausomybė, Australijos lietuvė pajuto nuo pečių nukrentant milžinišką svorį – juk visą sovietų okupacijos laiką buvo teigiama, kad lietuviškumas yra gyvas tik išseivijos dėka, nuo pat mažumės buvo kalama, kad privalai mylėti tėvų gimtinę. Gražiausiomis spalvomis piešiamas idealizuotas tėvynės vaizdas tiems, kurie nei ten gimė, nei buvo aplankę. Vaikai buvo skatinami ir net verčiami kalbėti lietuviškai, lankyti tautinius šokius, dainuoti tautines dainas, dalyvauti skautų judėjime, taip pat buvo tikimasi, kad jie kurs šeimas tik su lietuviais. Nenuostabu, kad kai kurie vaikai galėjo būti tautiškumo sužaloti... Pabėgėlė iš sovietų režimo zonos irgi patyrė šoką: vietoj to, kad užjaustų ir gelbėtų, tautiečiai į ją žiūrėjo kreivai, tarsi ji nebūtų „tikra lietuvė“, ir

net įtarinėjo bendradarbiaujant su KGB. Tokia neadekvati reakcija privertė moterį atsigręžti į savo šaknis, studijuoti tai, kas padėtų suprasti jos pačios santykį su Lietuva.

Penkiasdešimt metų okupacijos – tai juk laikas, lietuvių tautos išgyventas skyrium. Sunku būtų teigti, jog sovietų periodas nepaliko žymės lietuviškoje tapatybėje, bet taipogi nelengva tą žymę sau pripažinti. Pirmieji aiškiai pajutę pokyčius turbūt ir tegalėjo būti išeiviai, pusę amžiaus bandę konservuoti smetoniškos Lietuvos kultūrą, papročius, kabineši už idealios tėvynės miražo. Laikas eina, istorija vyksta, šaknys skyla, šakojasi – taip atsiskyrė ir vienu metu ėmė gyvuoti keli Lietuvos laikai, kelios istorijos. Šiandieninis Lietuvos variantas dar iki galo nesuvoktas, neištyrinėtas, neaprašytas, visai nesena istoriją pageidautume ignoruoti, apsimesti, kad jos nebuvo, kad svetimo DNR mumyse nėra. Išeiviams nėra paprasta priimti tuos pokyčius, suvokti, kaip svetimas galėjo tapti savas, kaip atsitiko, kad užaugo kelios kartos dvikalbių lietuvių, mylinčių rusų kultūrą...

Visgi, pasikeitus politinei situacijai, į Lietuvą negrįžo minios išeivių ir jų vaikų, nešini „tikroju lietuviškumu“ – ir kažin, ar tokius misionierius kas būtų maloniai priėmęs. Pamenu nuostabą ar net pašaipą tiems keistuoliams, kurie rodo dantis ne vietoje ir ne laiku, kalba su amerikietišku akcentu, juokina smetoniškais išsireiškimais... Nors glaudus abipusis ryšys su išeivija buvo užmegztas, (sovietiniai) lietuviai atvėrė ne tik draugišką, bet ir išnaudotojišką glėbį tautiečiams iš kraštų, kur „kisieliaus krantai ir pieno upės“ (tai aprašyta Irenos Mačiulytės-Guilford knygoje „Glėbys“, užsiminta Laimos Vincės knygoje „Lenino galva ant padėklo“). Tam tikras simptomas yra ir tai, kad retai išgirsi senolių išeivių pageidavimą mirti savoje žemėje, kuriai visą gyvenimą jautė tokią nostalgiją. Jų patirtis nelengva – tai žmonės, kurie buvo atkirsti nuo savo šaknų, tačiau bandė jas išsaugoti, tikėdami, jog paties medžio jau nebėra. Jų vaikams, ir ne tik jiems, tenka gyventi su štai tokia skilusia, fragmentuota istorine tapatybe. Išties, kur riba tarp tikėjimo savo istorija ir jos žinojimo?

[*Sandra Bernotaitė*](#)